

УДК:75 +930 477 "zom"

Фесенюк Наталія Петрівна

старший науковий співробітник,
 Національний меморіальний комплекс
 Героїв Небесної Сотні –
 Музей Революції Гідності
 (Київ, Україна)
nataly_kadin_fesenyuk@ukr.net

Feseniuk Nataliia

Senior Research Fellow
 National memorial complex of Heroes of Heavenly Hundred –
 Museum of the Revolution of Dignity
 (Kyiv, Ukraine)

РЕЛІГІЙНИЙ ЖИВОПИС МИСТЕЦЬКОЇ СОТНІ В КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

RELIGIOUS PAINTINGS OF THE 'ART HUNDRED' IN THE COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM OF THE REVOLUTION OF DIGNITY

Анотація

В статті розглядається історія трьох предметів з колекції Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності, що відображають діяльність Мистецької сотні під час Революції гідності на Майдані: обгорілий щит із зображенням лицаря (автор не відомий), ікона Лева Скопа "Свята Анастасія" та ікона Михайла Скопа "Святий Михаїл".

Ключові слова: Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності, Революція гідності, Мистецька сотня.

Summary

The article examines the history of the three objects from the collection of National Memorial Complex of Heroes of Heavenly Hundred – Museum of the Revolution of Dignity: the anonymous scorched shield with the image of a knight, the icon 'St. Anastasia' of Leo Skop and the icon 'St. Michael' of Mikhail Skop. These objects reflect the activity of the Art Hundred during the Revolution of Dignity on the Maidan.

Keywords: National memorial complex of Heroes of Heavenly Hundred – Museum of the Revolution of Dignity, Revolution of Dignity, Art hundred.

Звертаючись до історії створення предметів майбутньої колекції музею, зупинимось на кількох моментах.

Під час Революції гідності утворилася творча група "Мистецька сотня", у діяльності якої брали участь як митці, так і пересічні громадяни. Під час одного із круглих столів в Національному центрі ділового та культурного співробітництва "Український дім" (вул. Хрещатик, 2) виникла ідея створення "Спілки художників Українського дому", яка б займалася збором артефактів Майдану.

З метою привернення уваги до трагічних подій в Україні створювалися патріотично-символічні речі – розписні щити, каски, бронжилети тощо. Ці предмети були передані до провідних університетів США, безпосередньо Б. Обамі, відомому британському бізнесмену і меценату Р. Бренсону та іншим. Після розстрілів протестувальників 18–20 лютого 2014 р. та повернення Українського дому мітингувальникам його перший поверх став місцем, де члени "Мистецької сотні" зберігали зібрані на Майдані художні полотна. Було оголошено збір експонатів. Нагляд за цим зібранням здійснювали художники та представники Самооборони Майдану.

В Українському домі також розташовувалися такі локації: 33-тя сотня, 8-ма сотня, 12-та сотня, Просвітницька сотня, Відкритий Університет Майдану, бібліотека Майдану, каплиця, Автомайдан, інфоцентр, Медична служба Майдану, "Висота" "Революційний літературний марафон"; працювали служби, які забезпечували майданівців одягом, їжею та речами першої необхідності. Згодом тут розмістилися групи "Поверни прапор", "Пошта Майдану", юридична консультація.

Після створення Національного Музею Революції Гідності його зібрання поповнювалося предметами, переданими об'єднанням музейників та активістів ГО "Музей Майдану", волонтерською групою "Спілка художників Українського дому" (СХУД), "Четвертою чотою Майдану", а також предметами, переданими іншими організаціями та окремими громадянами. Матеріали для майбутнього музею збиралися під час революційних подій на барикадах на вулицях Грушевського, Інститутській, Хрещатик, Трьохсвятительській та у будівлях, що стали прихистком для протестувальників (Жовтневий палац, Консерваторія, Київська міська державна адміністрація тощо).

Однією із цікавих творчих акцій, яка відбулася 10 лютого 2014 р., був розпис 23 художниками 23 щитів для 23 сотень Майдану¹. Щит, розписаний Левом Скопом для 32 гуцульської сотні Майдану, не зберігся, проте є його фото, зроблене Олександром Сліпченком (Рис. 1).

У колекції Музею Революції Гідності зберігаються три щити, створені під час згаданої акції: "Наша сила – єднання сердець" Юлії Овчаренко (КН-301), "Квітуче серце" Катерини Ткаченко (КН-302) та "Середньовічний лицар" невідомого автора (КН-415).

Під час революції відбувалися такі мистецькі акції, як стихійні виставки. Однією з них була виставка робіт Л. Скопа в Українському домі в січні–лютому 2014 р. Також 8 березня 2014 р. тут пройшла виставка робіт членів Мистецької сотні "Майдан крізь пензлі художників, або Виставка картин до 200-ліття Тараса Шевченка²", які з метою збереження від знищення 14 березня евакуювали до приватного будинку Дідківської Галини Григорівни та Пронюка Євгена Васильовича.

Пізніше, коли загроза минула, колекцію повернули до Українського дому і передали на зберігання до Музею історії Києва. Частина цієї збірки згодом була задіяна у виставці "Творчість Свободи" в Музеї Івана Гончара (2014–2015) та виставці "Зміни – це ти" в Національній кіностудії художніх фільмів ім. О. Довженка (2015).

За розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1186-р від 18.02.2015 р. був створений Меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності³. Указом Президента України від 12.04.2016 р. № 138/2016 Музею надано статус національного. Ідею такого закладу вдалося реалізувати завдяки громадській ініціативі "Музей Майдану / Музей Свободи", учасники якої працювали над концепцією Музею, збирали артефакти та свідчення, забезпечували зберігання, дослідження та популяризацію об'єктів, предметів і місць, пов'язаних з Революцією гідності. 18 січня 2016 р. директором Музею Революції Гідності призначено одного із ініціаторів його створення, голову правління ГО "Музей Майдану" Ігоря Пошивайла.

Однією з родзинок колекції Музею Революції Гідності є ікони з Майдану, авторами яких є батько та син – Лев³ та Михайло Скопи.

Ікона Л. Скопа "Свята Анастасія" (КН-413) (Рис. 2) виконана на дерев'яній дошці темперними фарбами. Фронтальне поясне зображення святої заповнює весь простір. Навколо голови, оберненої на $\frac{3}{4}$ праворуч – німб. Обличчя овальне; волосся пряме, темно-русяве, до плечей. Очі асиметричні округлої форми сірого кольору, брови чорні прямі, ніс довгий прямий із трохи загнутим кінчиком. Губи середнього розміру червоного кольору. Щоки круглі рум'яні. Свята вбрана у підперезану крученим паском, прикрашену жовтими та темно-синіми квіточками червону сукню із зелено-синіми торочками. Права рука, яка благословляє, зображена фрагментарно: прикрашений тонким жовтим орнаментом з крапок зелений манжет та розкрита долоня. Ліва рука також зображена фрагментарно: частина манжета та затиснений у долоні на рівні грудей хрест. На голові – складний багатоквітковий світлий вінок. Угорі ікони на біло-блакитному тлі червоною фарбою міститься напис "Св. Анастасія". На краях з-під фарби проглядає дошка.

Моделлю для образу стала реальна людина – співробітниця Національного центру народної культури "Музей Івана Гончара" Анастасія Панкова, яка передала ікону до цього музею на вул. Лаврській, 19.

Образ М. Скопа "Михаїл б'є нечисть двоголаву" (КН-412) (Рис. 3) виконаний темперними фарбами на дерев'яній дошці. Зображення розміщене вертикально на темному тлі та заповнює собою весь простір.

1 У ЧЛЕНІВ САМООБОРОНИ МАЙДАНУ БУДУТЬ УНІКАЛЬНІ ЗАХИСНІ ЩИТИ / [Ел. ресурс]. – Режим доступу: intvua.com/news/politics/80185-u-chleniv-samooboroni-maydanu-budut-unkaln-zahisn-schiti.html (дата звернення 12.05.2018). – Назва з екрана.

2 *Качур Катерина*. Події Майдану крізь пензлі художників, або Виставка картин до 200-ліття Тараса Шевченка / [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <https://rukotvory.com.ua/info/podiji-majdanu-kriz-penzli-hudozhnykiv-abo-vystavka-kartyn-do-200-littja-tarasa-shevchenka/> (дата звернення 12.05.2018). – Назва з екрана.

3 Скоп Лев Андрійович (1954 р. н.) – український мистецтвознавець, іконописець, поет, музикант, учасник Революції гідності.

св. Михайло – юнак із коротким хвилястим волоссям, без бороди і вусів, зображений оберненим на $\frac{3}{4}$ ліворуч. Голова трохи нахилена до лівого плеча. Навколо голови – золотавий німб із елементами тернового вінка та літерами “А” та “М”. Обличчя овальне. Чоло високе відкрите, очі опущені, брови темні прямі, ніс прямий, червоні губи стиснені. Святий вбраний у сріблясто-блакитні обладунки та червоний довгий плащ, застебнутий на шиї. Зігнуту ліву руку закриває круглий щит із зображенням тризуба. У піднятій догори правій руці він тримає спис, увінчаний прапором із зображенням чорного мальтійського хреста. Цим списом святий уражає стилізованого двоголового птаха, який лежить на спині, притиснений лівою ногою св. Михайла.

Власний мистецький стиль Л. Скоп називає “діалогом з українським бароко, неоісторизмом, галицьким необароко”, а стиль свого сина – “неоманеризмом”, “готизованим манеризмом”.

Як вже згадувалося, під час подій на Майдані в січні–лютому 2014 р. роботи Л. Скопа експонувалися в Українському домі, звідки зникли 18 лютого під час штурму будівлі підрозділом міліції особливого призначення “Беркут”. Можливо, картини встигли перенести до будівлі Федерації профспілок України, де вони пізніше згоріли під час пожежі. Проте після огляду Будинку профспілок решток ікон не виявили.

Як розповідає Л. Скоп, він створив на Майдані два образи Богородиці на полотнах. Один з них – “Богородиця Майдану” – перебувала на Йолці⁴, звідки згодом зникла. Друга знаходилася із зовнішнього боку ТЦ “Глобус”, а після Революції гідності подорожувала із проектом “Арт-Майдан” країнами Європи. Її місцезнаходження нині невідоме.

Під час революційних подій та після них Л. Скоп створив серію ікон на “гонтах” (дощечках із покрівлі церков) та на дошках із Майдану, які він дарував активістам Революції гідності та учасникам російсько-української війни на сході України. Така ікона є в одного з “кіборгів” (воїнів, які брали участь у боях за Міжнародний аеропорт “Донецьк”⁵ імені С. Прокоф’єва).

В колекції Національного Музею Революції Гідності є один предмет, який під час протистоянь на вул. Грушевського сильно постраждав від вогню (розпис втрачено, кольори потемніли від кіптяви, малюнок нечіткий) – це створений 10 лютого 2014 р. під час розпису 23 художниками 23 щитів для 23 сотень Майдану щит “Середньовічний воїн” (КН–415). Він прямокутної форми, зі зрізаними кутами, із сімома оглядовими отворами (Рис. 4).

Композиція зображення на щиті вертикальна: на чорному полі – постать воїна в темно-червоних обладунках, сірому шоломі, синіх чоботах, з крилами за спиною та синьо-жовтим прапором у лівій руці.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1 У ЧЛЕНІВ САМОБОРОНИ МАЙДАНУ БУДУТЬ УНІКАЛЬНІ ЗАХИСНІ ЩИТИ / [Електронний ресурс]: INTV. Об’єктив на реальність. – 10 лютого 2014. – Режим доступу: intvua.com/news/politics/80185-u-chlenuv-samooboroni-majdanu-budut-unkaln-zahisn-schiti.html (дата звернення 12.05.2018). – Назва з екрана.

2. Качур Катерина. Події Майдану крізь пензлі художників, або Виставка картин до 200-ліття Тараса Шевченка / [Електронний ресурс]: Рукотвори. – Режим доступу: <https://rukotvory.com.ua/info/podiji-majdanu-kriz-penzli-hudozhnykiv-abo-vystavka-kartyn-do-200-littja-tarasa-shevchenka> (дата звернення 12.05.2018). – Назва з екрана.

3. Бої за Донецький аеропорт / [Електронний ресурс]: Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/>

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 4

4 Інсталяція, що отримала назву “Йолка”, була створена на Майдані на основі каркаса новорічної ялинки, встановленого комунальною службою м. Київ, на якому на знак протесту після побиття студентів 30 листопада 2014 р. було змонтовано багато прапорів та плакатів.

5 Бої за Донецький аеропорт / [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/> (дата звернення: 12.05.2018). – Назва з екрана.